

ALEXIS DE TOCQUEVILLE DEMOKRACIE V AMERICE I.

LIDOVÉ NOVINY

její vládou není velké především to, co uskutečňuje veřejná správa, nýbrž to, co se uskutečňuje bez ní a mimo ni. Demokracie nedává národu tu nej-
obratnější vládu, ale dosahuje toho, čeho není často ani nejobratnější vláda
schopna dosáhnout; šíří v celém sociálním organismu neklidnou aktivitu,
překypující sílu, energii, která bez ní nikdy neexistuje a která, jsou-li okol-
nosti jenom trochu příznivé, může dokázat zázraky. V tom jsou její skuteč-
né přednosti.

V tomto století, kdy se osud křesťanského světa zdá být nejistý, spěcha-
jí jedni útočit na demokracii jako na nepřátelskou sílu, ačkoli teprve dozrá-
vá; druzí v ní už vzývají nového boha, který se rodí z ničeho; jedni i druzí
však znají předmět své nenávisti nebo svých tužeb jen nedokonale; bojují
v temnotě a zasahují cíl pouze náhodou.

Co žádáte od společnosti a její vlády? Je třeba se dohodnout.

Chcete dát lidskému duchu jistou vznešenost, ušlechtilý způsob, jak se
zamýšlet nad věcmi tohoto světa? Chcete vnuknout lidem jakési pohrdání
materiálními statky? Toužíte po tom vytvořit nebo udržovat nějaká hlubo-
ká přesvědčení a oddanost ideálům?

Jde vám o to vytříbit mravy, pozvednout způsoby jednání, přivést
k rozkvětu umění? Chcete poezii, lesk, slávu?

Chcete organizovat národ tak, aby mocně působil na všechny ostatní?
Předurčujete ho k tomu, aby se pokoušel o velké činy a aby zanechal, ať už
bude výsledek jeho úsilí jakýkoli, nesmazatelnou stopu v dějinách?

Je-li toto podle vás hlavním cílem, který si mají lidé ve společnosti klást,
nesahejte po vládě demokracie; zcela jistě by vás k němu nedovedla.

Považujete-li však za užitečné obrátit intelektuální i morální aktivitu
člověka k potřebám materiálního života a vynaložit ji na vytvoření blaho-
bytu, zdá-li se vám rozum pro lidi užitečnější než genialita, není-li vaším
cílem podnítit zdroj hrdinských ctností, nýbrž pokojných zvyklostí, vidíte-
li raději nedostatky než přestupky a dáváte přednost tomu, aby bylo méně
velkých činů, s podmínkou, že bude méně zločinů; stačí-li vám žít v pro-
sperující společnosti namísto toho, abyste žili uprostřed společností skvě-
lé, a není-li konečně podle vás hlavním úkolem vlády dát celému národu
největší možnou moc nebo slávu, nýbrž zajistit každému jednotlivci,
z nichž se národ skládá, co nejvíce blahobytu a co nejvíce ho uchránit od
bída, pak vyrovněte životní podmínky a ustavte vládu demokracie.

Není-li už čas volit a síla přesahující člověka vás již unáší k jedné z těch-
to dvou vlád, aniž se ptá na vaše přání, snažte se alespoň získat z ní všech-
no dobré, co může poskytnout; a protože znáte její dobré právě tak jako je-
jí špatné sklony, pokuste se omezit neblahé důsledky těch druhých
a rozvíjet ty první.

O VŠEMOCNOSTI VĚTŠINY VE SPOJENÝCH STÁTECH A JEJÍCH DŮSLEDČÍCH

*Přirozená moc většiny v demokraciích. — Většina amerických ústav posíli-
la uměle tuto přirozenou moc. — Jakým způsobem. — Imperativní mandá-
ty. — Morální vláda většiny. — Přesvědčení o její neomylnosti. — Úcta
k jejím právům. — Co jí zvyšuje ve Spojených státech.*

Je v samé podstatě demokratických zřízení, že vláda většiny je zde ab-
solutní; neboť v demokraciích se bez většiny nic neudrží.

Většina amerických ústav se ještě pokusila uměle zvýšit tuto přirozenou
sílu většiny²²⁾.

Ze všech politických mocí se právě moc zákonodárná nejochotněji pod-
řizuje většině. Američané si přáli, aby členové zákonodárných orgánů byli
voleni lidem přímo a na velmi krátké období, aby tak byli nuceni podřizovat
se nejen obecným názorům, ale i vrtkavým přáním svých voličů.

Členy obou komor vybírali ze stejných tříd a volili tímž způsobem, tak-
že postupy zákonodárského sboru jsou téměř stejně rychlé a neméně účinné,
než u jediného shromáždění.

Takto ustavený zákonodárský sbor shromáždil ve svých rukou téměř veš-
kerou vládní moc.

Současně s tím, jak zákon posiloval moc orgánů už tak přirozeně sil-
ných, oslaboval stále víc orgány, které byly přirozeně slabé. Nepřiznával
představitelům výkonné moci ani stabilitu, ani nezávislost; a tím, že je pl-
ně podřizoval vrtochům zákonodárné moci, zbavoval je toho mála vlivu,
který by jim byla povaha demokratické vlády umožňovala uplatnit.

V mnoha státech podřídil soudní moc volbě většiny a ve všech učinil je-
jí existenci vlastně závislou na zákonodárné moci tím, že ponechal repre-
zentantům právo stanovit každoročně plat soudců.

Zvyklosti šly ještě dále než zákony.

Ve Spojených státech se stále více rozmáhá zvyk, který nakonec zne-
hodnotí všechny záruky vlády zástupců: velmi často dochází k tomu, že vo-
liči zvolí poslance, určí mu, jak má postupovat, a uloží mu jistý počet kon-
krétních úkolů, kterým nemůže nijak uniknout. Je to úplně stejné, jako
kdyby většina rokovala někde na veřejném prostranství, ale bez přísluš-
ného zmatku.

Ještě řada dalších okolností směřuje v Americe k tomu, aby se moc vět-
šiny stala nejen převládající, nýbrž nepřekonatelnou.

Morální síla většiny se zčásti zakládá na představě, že ve spojení mnoha
lidí je více osvícenosti a moudrosti než v člověku jediném a že tedy
i v množství zákonodárců je více moudrosti než v jejich vybrané části. Je
to rovnostářská teorie aplikovaná na duševní vlastnosti. Toto učení útočí na
pýchou člověka v jejím posledním útočišti: proto se s ním menšina jen nera-

da smiřuje a zvyká si na ně teprve po delší době. Jako všechny moci, a možná více než kterákoli z nich, má tedy moc většiny potřebu delšího trvání, aby se jevila jako legitimní. Když se začíná upevňovat, používá k tomu, aby ji lidé poslouchali, nátlaku; teprve když žijí dlouho pod jejími zákony, začínají ji respektovat.

Ideu práva na vládu ve společnosti, které má v důsledku své osvícenosti většina, přinesli na půdu Spojených států jejich první obyvatelé. Tato idea, která by sama stačila k tomu, aby vytvořila svobodný národ, přešla dnes do obecných mravů a nacházíme ji i v nejobyčejnějších životních zvyklostech.

Francouzi za staré monarchie považovali za nesporné, že král nemůže nikdy udělat chybu, a když se mu přihodilo, že se dopustil něčeho špatného, domnívali se, že to byla chyba jeho rádců. To ohromně usnadňovalo poslušnost. Lidé mohli reptat proti zákonu, aniž přestali milovat a respektovat zákonodárce. Američané mají stejné mínění o většině.

Morální síla většiny je založena také na zásadě, že zájmům většiny je třeba dávat přednost před zájmy menšiny. Dá se však snadno pochopit, že úcta prokazovaná tomuto právu většiny přirozeně stoupá nebo klesá podle stavu stran. Když je národ rozdělen mezi několik velkých nesmiřitelných zájmů, je tato výsada většiny často popírána, protože je pak příliš obtížné podřídit se jí.

Kdyby v Americe existovala třída občanů, kterou by se zákonodárce snažil zbavit jistých výjimečných výsad, jimž se těšila po staletí, a kdyby chtěl tyto občany připravit o jejich vysoké postavení a dovést je na úroveň ostatních, pak je pravděpodobné, že by se menšina tak snadno jeho zákonům nepodřídila.

Protože však Spojené státy byly osídleny lidmi navzájem si rovnými, není tu ještě přirozeného a trvalého rozporu mezi zájmy jejich různých obyvatel.

Existuje stav společnosti, kdy příslušníci menšiny nemohou doufat, že by na sebe strhli většinu, protože by k tomu bylo nutné vzdát se samého cíle boje, který proti ní vedou. Aristokracie kupříkladu by se nemohla stát většinou a uchovat si přitom své výjimečné výsady a nemohla by upustit od svých výsad, aniž by přestala být aristokracií.

Ve Spojených státech nelze stavět politické otázky tak obecně a tak zásadně; všechny strany jsou zde ochotny uznávat práva většiny, protože všechny chovají naději, že jednoho dne budou moci užívat tohoto práva ve svůj prospěch.

Většina má tedy ve Spojených státech obrovskou faktickou moc a téměř stejně velkou sílu ve veřejném mínění; a jakmile se jednou v některé otázce ustaví, neexistují takřka překážky, které by mohly ne snad zastavit, ale ani zpomalit její postup a poskytnout jí čas, aby vyslechla stesky těch, kteří na své cestě drtí.

Důsledky tohoto stavu jsou pro budoucnost neblahé a nebezpečné.

JAK VŠEMOCNOST VĚTŠINY ZVYŠUJE V AMERICĚ ZÁKONODÁRNOU A SPRÁVNÍ NESTABILITU, KTERÁ JE V DEMOKRACIÍCH PŘIROZENÁ

Jak Američané stupňují legislativní nestabilitu, která je v demokracii přirozená, tím, že vyměňují každoročně zákonodárce a vyzbrojují je téměř neomezenou mocí. — Stejný účinek na administrativu. — V Americe se věnuje sociální péči daleko větší, ale méně soustavná pozornost než v Evropě.

Výše jsem mluvil o vadách, jimiž jsou demokratické vlády přirozeně zatíženy; není mezi nimi ani jediná, která by nerostla s mocí většiny.

Abychom začali u nejnápadnější ze všech:

Legislativní nestabilita je zlo inherentní demokratické vládě, protože je v povaze demokracií, že přivádějí k moci nové lidi. Toto zlo je však větší nebo menší podle toho, jaká síla a akční prostředky jsou poskytnuty zákonodárci.

V Americe má autorita, která vydává zákony, svrchovanou moc. Může rychle a nezadržitelně uskutečňovat všechny své záměry a každoročně jsou jí dodáváni noví reprezentanti. To znamená, že bylo přijato právě takové uspořádání, které nejvíce podporuje demokratickou nestabilitu a umožňuje demokracii uplatňovat svou proměnlivou vůli v nejdůležitějších záležitostech.

Proto také je Amerika dnes zemí, jejíž zákony mají nejkratší trvání na světě. Téměř všechny americké ústavy byly během posledních třiceti let pozměněny. Neexistuje tudíž americký stát, který by nebyl během tohoto období změnil princip svých zákonů.

Pokud jde o zákony samy, stačí se podívat do archívů různých států Unie, abychom se přesvědčili, že se v Americe zákonodárna činnost nezpomaluje. Ne proto, že by byla americká demokracie svou přirozeností nestabilnější než jiná, ale bylo jí umožněno řídit se při vydávání zákonů přirozenou nestálostí svých sklónů²³.

Všemocnost většiny a rychlý a absolutní způsob, jakým se její vůle ve Spojených státech prosazuje, nečiní nestabilním pouze zákon, ale má tenký vliv i na uplatňování zákona a na činnost veřejné správy.

Protože je většina jedinou silou, které je důležité se zalíbit, přispívá každý horlivě k tomu, co většina podniká; ale v okamžiku, kdy se její pozornost obrátí jinam, veškeré úsilí ustává, zatímco ve svobodných evropských státech, kde má administrativní moc nezávislou existenci a zajištěné postavení, uskutečňuje se vůle zákonodárce i nadále, třebaže se on sám už zabývá jinými záležitostmi.

V Americe se věnuje jistým zlepšením daleko více horlivosti a aktivity než kdekoli jinde.

V Evropě se vynakládá na tytéž věci společenská námaha daleko menší, ale trvalejší.

Někteří pobožní lidé se před mnoha lety pustili do zlepšování stavu věznic. Veřejnost jejich hlas dojal a náprava zločinců se stala populární záležitostí.

Vznikla tedy nová vězení. Poprvé do nich pronikla myšlenka nápravy vlnika současně s myšlenkou trestu. Jenže tento šťastný obrat, k němuž se veřejnost s takovou horlivostí připojila a jemuž společně úsilí občanů zaručovalo nezvratnost, nebylo možné uskutečnit naráz.

Vedle nových káznic, jejichž rozvoj popoháněla vůle většiny, existovala dále stará vězení a v nich velký počet provinilců. Zdálo se, že tato stará vězení jsou čím dál nezdravější a horší, a to úměrně tomu, jak byla ta nová stále nápravnější a zdravější. Tento dvojí výsledek lze snadno pochopit: většina, zaměstnána myšlenkou na založení nového zařízení, zapomněla na to, které již existovalo. Každý tedy odvrátil pohled od objektu, který už nepřitahoval zrak pána, a veškerý dohled ustal. Nejdříve bylo možné pozorovat, jak se uvolňují, a pak brzy nato rozpadají užitečná pouta disciplíny. A tak vedle věznic jako trvalého pomníku mírnosti a osvícenosti naší doby bylo možné setkat se s káznici, která připomínala barbarství středověku.

TYRANIE VĚTŠINY

Jak je třeba chápat zásadu svrchovanosti lidu. — Nemožnost ustavit smíšenou vládu. — Je třeba, aby někde byla soustředěna svrchovaná moc. — Opatření, která je třeba zachovávat, aby se zmírnila její účinnost. — Tato opatření nebyla ve Spojených státech uplatněna. — Co z toho pramení.

Zásadu, že pokud jde o vládu, má většina národa právo na všechno, považují za bezbožnou a odpornou, a přesto kladu do vůle většiny původ všech mocí. Jsem v rozporu sám se sebou?

Existuje obecný zákon, který vytvořila nebo alespoň přijala nejen většina toho nebo onoho národa, ale většina lidstva. Tímto zákonem je spravedlnost.

Spravedlnost tvoří tedy mez práva každého národa.

Národ je něčím jako porotou pověřenou zastupovat celou světovou společnost a uplatňovat spravedlnost, která je jejím zákonem. Má mít porota, která reprezentuje společnost, větší moc než sama společnost, jejíž zákony uplatňuje?

Když tedy odmítám být poslušen nespravedlivého zákona, naprosto neupírám většině právo přikazovat; dovolávám se pouze proti svrchovanosti národa svrchovanosti lidského rodu.

Jsou lidé, kteří se nebáli říci, že národ v otázkách, které zajímají pouze jej, nemůže úplně překročit meze spravedlnosti a rozumu a že se tedy nemusíme obávat dát veškerou moc většině, která jej zastupuje. Ale to je jazyk otroka.

Co jiného je však většina, brána vcelku, než individuum, které má názory a nejčastěji i zájmy protichůdné názorům a zájmům jiného individua, které se označuje jako menšina? Připustíte-li tedy, že člověk nadaný všemocností by ji mohl zneužít proti svým protivníkům, proč neuznáte totéž, pokud jde o většinu? Změnili snad lidé svou povahu tím, že se spojili? Stali se v nesnáších trpělivější tím, že se stali silnějšími²⁴⁰? Pokud jde o mne, nemohu tomu věřit; a moc dělat všechno, kterou upírám jednomu ze svých bližních, nepřiznám nikdy jejich většinu množství.

Ne že bych se domníval že pro zachování svobody lze spojit v téže vládě více principů, a to tak, aby fakticky stály jeden proti druhému.

Vláda, která se nazývá smíšenou, mi vždycky připadala jako chiméra. Smíšená vláda, popravdě řečeno, neexistuje (ve smyslu, který se tomuto slovu dává), protože se v každé společnosti nakonec objeví nějaký akční princip, který převládne nad všemi ostatními.

Anglie posledního století, která se zejména uvádí jako příklad takové vlády, byla státem bytostně aristokratickým, ačkoli se v jejím rámci nacházely silné prvky demokracie; zákony a mravy zde totiž byly uspořádány tak, že aristokracie musela v dlouhodobé perspektivě vždycky nabýt vrchu a řídit veřejné záležitosti podle své vůle.

Omyl vznikl proto, že vzhledem k tomu, že jsou zájmy šlechty neustále v konfliktu se zájmy lidu, myslí se pouze na tento boj, místo toho, aby se věnovala pozornost jeho výsledkům, které jsou důležité. Když začne mít společnost vládu skutečně smíšenou, to znamená stejnoměrně rozdělenou mezi opačné principy, vstupuje do revoluce nebo se rozpadá.

Myslím tedy, že je třeba vždycky někde soustředit společenskou moc nadřazenou všem mocím jiným, ale jsem přesvědčen, že svoboda je v nebezpečí, pokud tato moc nemá před sebou žádnou překážku, která by mohla zadržet její postup a dát jí čas, aby sama sebe umírnila.

Všemocnost jako taková se mi zdá být neblahá a nebezpečná. Její uplatňování podle mne přesahuje síly člověka, ať je jakýkoli, a myslím, že pouze Bůh může být všemohoucí bez nebezpečí, protože jeho moudrost a jeho spravedlnost jsou vždycky stejné jako jeho moc. Neexistuje tedy na zemi autorita sama o sobě tak účtyhodná nebo nadaná tak svatým právem, kterou bych chtěl nechat působit bez kontroly a vládnout bez překážek. Proto když vidím, že se poskytuje právo nebo možnost dělat všechno kterékoli moci, ať už se nazývá lid nebo král, demokracie nebo aristokracie, ať se uplatňuje v monarchii nebo v republice, říkám: zde je zárodek tyranie, a snažím se odejít žít pod jinými zákony.

Co nejvíce vytýkám demokratické vládě, tak jak byla zorganizována ve Spojených státech, není, jak tvrdí mnoho lidí v Evropě, její slabost, nýbrž její neodolatelná síla. A co se mi v Americe nejvíce protiví, to není extrémní svoboda, která tam vládne, nýbrž málo záruk proti tyranii, které tam nacházíme.

Když nějaký člověk nebo nějaká strana trpí ve Spojených státech nespravedlností, na koho se má podle vás obrátit? Na veřejné mínění? — prá-

Když se ve Spojených státech v některé otázce většina definitivně rozhodne, už se nediskutuje. — Proč. — Morální nátlak, který většina uplatňuje na myšlení. — Demokratické republiky činí despotismus nehmotným.

Když začneme zkoumat, jaká je ve Spojených státech působnost myšlení, pak vidíme naprosto jasně, do jaké míry překonává síla většiny jakoukoli sílu, kterou známe v Evropě.

Myšlenka je neviditelná a téměř nepostižitelná moc, která nedbá žádné tyranie. Dnes by nemohli ani ti nejabsolutističtější vládcí Evropy zabránit jistým myšlenkám nepřátelským vůči jejich autoritě, aby tajně kolovaly v jejich státech a dokonce na jejich dvorech. V Americe tomu tak není: dokud není většina jistá, debatuje se, ale jakmile se neodvolatelně prosadila, každý zmlkne a zdá se, že přátelé stejně jako nepřátelé se pak shodně zapřahají do jejího vozu. Důvod je prostý: neexistuje tak absolutní monarcha, aby mohl spojit ve svých rukou všechny síly společnosti a překonat každý odpor, jak to může udělat většina vybavená právem vydávat zákony a provádět je.

Král má ostatně pouze materiální moc, která působí na jednání a nemůže zasáhnout vůli; ale většina je nadána silou zároveň materiální i morální, která působí na vůli právě tak jako na jednání a brání současně činu i přání něco udělat.

Neznám zemi, kde vládne obecně vzato menší nezávislost ducha a méně opravdové svobody diskuse než v Americe.

Neexistuje náboženská nebo politická teorie, kterou by nebylo možné svobodně hlásat v ústavních státech Evropy a která by nepronikla do států ostatních; neboť v Evropě není země, která by byla tak podřízena jediné moci, aby ten, kdo by zde chtěl vyslovit pravdu, nenašel oporu schopnou ochránit jej před následky jeho nezávislosti. Má-li to neštěstí, že žije pod absolutní vládou, má často na své straně národ; žije-li ve svobodné zemi, může se v případě potřeby ukrýt za královskou autoritu. Aristokratická část společnosti ho podpoří v demokratických zemích a demokracie v ostatních. Avšak v rámci tak organizované demokracie, jakou jsou Spojené státy, se setkáváme pouze s jedinou mocí, jediným elementem síly a úspěchu, a už s ničím jiným.

V Americe vytyčuje většina kolem myšlení začarovaný kruh. Uvnitř těchto mezí je spisovatel svobodný, ale běda mu, odváží-li se je překročit. Ne že by se musel obávat autodafé, ale je vydán napospas nepřijemnostem všeho druhu a každodennímu pronásledování. Politická kariéra je mu uzavřena: urazil jedinou sílu, která mu k ní mohla otevřít cestu. Upírá se mu všechno, i sama sláva. Než zveřejnil své názory, domníval se, že má stoupence; nyní, kdy se odhalil, se mu zdá, že už nemá žádné, neboť ti, kdo ho odsuzují, se projevují hlasitě, a ti, kdo smýšlejí jako on, aniž mají jeho odvalu, mlčí a straní se ho. Ustupuje, sklání se nakonec pod tíhou každo-

vě ono tvoří většinu; na zákonodárny orgán? — ten zastupuje většinu a je jí slepě poslušen; na výkonnou moc? — ta je jmenována většinou a slouží jí jako pasivní nástroj; na represivní moc? — represivní moc není nic jiného než většina ve zbrani; na porotu? — porota, to je většina, které je dáno právo vynášet rozsudek, a sami soudcové jsou v některých státech voleni většinou. Jakkoli nespřavedlivé nebo nerozumné je opatření, které vás postihuje, musíte se mu tedy podrobit²⁵⁾.

Představte si naproti tomu zákonodárny orgán složený tak, že reprezentuje většinu, aniž je nutně otrokem jejich vášní; výkonnou moc, která má svou vlastní sílu, a soudní moc nezávislou na obou ostatních mocích; pak budete mít stále ještě demokratickou vládu, ale už tu skoro nebude šance pro tyranii.

Neříkám, že se v současné době v Americe tyranie uplatňuje často, říkám, že zde naprosto nenacházíme záruky proti ní a že příčinu mírnosti vlády je třeba hledat spíše v okolnostech a v mravech než v zákonech.

VLIV VŠEMOCNOSTI VĚTŠINY NA LIBOVŮLI AMERICKÝCH VEŘEJNÝCH ČINITELŮ

Volnost, jakou americký zákon ponechává úředníkům v okruhu, který jim byl stanoven. — Jejich moc.

Musíme dobře rozlišovat libovůli od tyranie. Tyranie se může uskutečňovat i prostřednictvím zákona, a není tedy vůbec libovolná; libovůle se může uplatňovat v zájmu občanů, a pak není tyranská.

Tyranie používá obvykle libovůle, ale v případě potřeby se bez ní umí obejít.

Ve Spojených státech všemocnost většiny spolu s tím, jak podporuje legální despotismus zákonodárce, podporuje i libovůli úředníka. Protože je většina absolutním pánem nad vydáváním zákonů i nad dohledem nad jejich prováděním, protože má stejnou kontrolu nad vládnoucími jako nad ovládanými, považuje veřejné úředníky za pasivní činitele a ochotně se na ně spoléhá i v tom, jak slouží jejím záměrům. Podrobnostmi jejich povinností se tedy vůbec předem nezabývá a téměř se nestará o to, aby stanovila jejich práva. Jedná s nimi tak, jak by to mohl dělat pán se svými sluhy, kdyby je měl stále na očích a mohl by je tudíž řídit a opravovat jejich chování v každém okamžiku.

Obecně ponechává zákon americkým úředníkům v okruhu jim určeném daleko větší volnost než u nás. Někdy dokonce dochází k tomu, že většina jim umožňuje tento okruh překročit. Zaštitění názorem většiny a silní její podporou, odvažují se tudíž věci, jimž se i Evropan, který je na libovůli zvyklý, podivuje. Tak se v rámci svobody vytvářejí zvyky, které budou možná jednoho dne pro ni zhoubné.

dennosti a uchyluje se k mlčení, jako by měl výčitky svědomí, že řekl pravdu.

Okovy a kati, to byly hrubé nástroje, jichž kdysi používala tyranie; ale dnes zdokonalila civilizace dokonce i sám despotismus, který však, jak se zdá, se beztak už neměl čemu učit.

Panovníci takřkajíc materializovali násilí; dnešní demokratické republiky je učinily nehmotným, právě tak jako je nehmotná lidská vůle, kterou chtějí potlačit. Pod absolutní vládou jedině napadal despotismus hrubě tělo, aby se dostal k duši, ale duch unikal jeho ranám a slavně se nad něj povznášel; ale v demokratických republikách tyranie vůbec nepostupuje takto; nechává být tělo a míří přímo na ducha. Pán zde už neříká: budete myslet jako já, nebo zemřete, nýbrž: Máte svobodu nemyslet vůbec jako já; váš život, váš majetek, všechno vám zůstává, ale odedneška jste mezi námi cizí. Zachováte si v obci své výsady, ale nebudou vám k ničemu, protože budete-li se ucházet u svých spoluobčanů o volbu, neposkytnou vám ji, a budete-li požadovat pouze jejich úctu, budou také dávat najevo, že vám ji odmítají. Zůstanete mezi lidmi, ale ztratíte svá lidská práva. Když se přiblížíte ke svým bližním, budou před vámi prchat jako před tvorem nečistým; i ti kdo věří ve vaši nevinu, vás opustí, protože i před nimi by ostatní utíkali. Jděte v pokoji, ponechávám vám život, ale nechávám vám jej horší než smrt.

Absolutní monarchie diskreditovaly despotismus; dávejme si pozor, aby jej demokratické republiky nerehabilitovaly a, činíce jej pro menšinu těžším, aby jej v očích většiny nezbavily jeho odporného vzhledu a hanebné povahy.

I ty nejpyšnější národy Starého světa uveřejňovaly díla, která měla věrně vykreslit neřesti a směšnost současníků; La Bruyère bydlel v paláci Ludvíka XIV., když psal svou kapitolu o vznešených pánech, a Molière kritizoval dvůr ve svých hrách, které předváděl před dvořany. Avšak moc, která ovládá Spojené státy, nesnáší, aby se jí někdo posmíval. Sebelehčí výtky ji raní, sebemenší jízlivá pravda vyleká; a je třeba, aby ji každý vychvaloval od forem jejího vyjadřování až po její nejvýraznější ctnosti. Žádný spisovatel, ať už je jeho věhlas jakýkoli, nemůže uniknout této povinnosti podkuřovat svým spoluobčanům. Většina tedy žije v neustálém zbožňování sebe sama; pouze cizinci nebo zkušenost mohou donést jisté pravdy až k uším Američanů.

Pokud Amerika zatím neměla velké spisovatele, nelze důvody hledat nikde jinde: neexistuje literární génius bez svobody ducha, a v Americe svoboda ducha není.

Inkvizice nedokázala nikdy zabránit tomu, aby ve Španělsku nekolovaly knihy odporující náboženství většiny. Vláda většiny ve Spojených státech si počíná lépe: odstranila dokonce i myšlenku je vydat. V Americe se setkává s nevěřícími, ale nevíra zde takřkajíc nenachází, jak se projevit.

Vidíme vlády, které se snaží chránit mravy tím, že odsuzují autory nemravných knih. Ve Spojených státech za díla tohoto druhu nikoho neod-

suzují; ale nikdo se je nepokouší psát. Není to však proto, že by všichni občané byli čistých mravů, ale proto, že většina zachovává mravy spořádané.

Užití moci je zde bezpochyby dobré: mluvil jsem však pouze o moci jako takové. Tato obrovská moc je trvalým faktem, kdežto její dobré užití je pouze nahodilé.

DŮSLEDKY TYRANIE VĚTŠINY PRO NÁRODNÍ POVAHU AMERIČANŮ; DVOŘANSKÝ DUCH VE SPOJENÝCH STÁTECH

Důsledky tyranie většiny se až dosud pocítují spíše v mravech než v chování společnosti. — Brzdí rozvoj velkých charakterů. — Demokratické republiky organizované jako Spojené státy zpřístupňují dvořanský duch velkému počtu občanů. — Projevy tohoto ducha ve Spojených státech. — Proč je více vlastenectví u lidu než u těch, kdo jeho jménem vládnou.

Vliv toho, co předcházelo, lze zatím cítit v politické společnosti pouze slabě; ale už lze pozorovat jeho nepříjemné důsledky pro národní charakter Američanů. Myslím, že stále vzrůstajícímu despotismu většiny ve Spojených státech musíme především připisovat malý počet pozoruhodných lidí, kteří vystupují na politické scéně.

Když vypukla americká revoluce, objevovali se masově; veřejné mínění tehdy vůli občanů řídilo, ale netyranizovalo. Slavní mužové tohoto období, kteří se svobodně připojovali k duchovnímu hnutí, měli svou vlastní velikost: ozařovali svým leskem národ, místo toho, aby si lesk vypůjčovali od něho.

V absolutismu lichoť velcí pánové, kteří obklopují trůn, svému pánu a ochotně se podřizují jeho rozmarům. Masa národa se však nepropůjčuje k otroctví; podrobuje se mu často ze slabosti, ze zvyku nebo z neznalosti; někdy z lásky ke království nebo ke králi. Stávalo se, že národy pocítovaly jakési potěšení a pýchu nad tím, že svou vůli obětovaly vůli panovníka, a vkládaly takto jakousi nezávislost ducha přímo do jádra poslušnosti samé. U takových národů se setkáváme daleko méně s mravním úpadkem než s bídou. Je ostatně velký rozdíl, když děláme to, co neschvalujeme, a když předstíráme, že schvalujeme to, co děláme: to první je vlastností slabého člověka, zatímco to druhé patří ke zvyklostem lokaje.

Ve svobodných zemích, kde je každý více nebo méně povolán vyjádřit svůj názor na veřejné záležitosti, nebo v demokratických republikách, kde veřejný život neustále zasahuje do života soukromého, kde je suverén ze všech stran přístupný a kde jde pouze o to pozvednout hlas, aby se donesl až k jeho sluchu, se můžeme setkat s mnohem větším počtem lidí, kteří se pokoušejí spekulovat s jeho slabostmi a žít na útraty jeho vášní, než v absolutních monarchiích. Ne proto, že by zde lidé byli od přirozenosti horší

než jinde, ale pokušení je zde silnější a nabízí se více lidem současně. Ve-
de to k daleko obecnějšímu ponížení ducha.

Demokratické republiky šíří dvořanského ducha mezi velký počet občanů a umožňují mu proniknout do všech tříd současně. To je jedna z nejzá-
sadnějších výtěk, které je možno vůči nim vznést.

To platí především v demokratických státech organizovaných jako ame-
rické republiky, kde většina má v rukou tak absolutní a tak obrovskou moc,
že je nutné zřít se v podstatě svých občanských práv a vlastně i své lidské
povahy, chce-li se někdo odchýlit od cesty, kterou vytyčila.

Mezi obrovskou masou těch, kdo ve Spojených státech usilují o politic-
kou kariéru, jsem viděl velmi málo lidí, kteří by projevovali onu chlapeckou
prostotu, onu mužnou nezávislost myšlení, již se často vyznačovali Ameri-
čané v dřívějších dobách, a která všude, kde ji nacházíme, tvoří jakoby vý-
značný rys velkých charakterů. Na první pohled by se řeklo, že v Americe
jsou všichni duševně utvářeni podle téhož vzoru, natolik postupují přesně
stejnou cestou. Cizinec se sice setká někdy s Američany, kteří se vymyka-
jí přísnosti těchto pravidel; ti si stěžují na vady zákonů, vrtkavost demo-
kracie a nedostatek její osvícenosti a jdou často až tak daleko, že vidí ne-
dostatky, které kazí národní povahu, a uvádějí prostředky, jichž by bylo
třeba použít k nápravě. Nikdo kromě vás je však neposlouchá; a vy, jemuž
se svěřují se svými tajnými myšlenkami, jste pouze cizinec, který odejde.
Ochotně vám sdělují pravdy, které vám k ničemu nejsou, ale když přijdou
na veřejnost, mluví zcela jinak.

Dostanou-li se tyto řádky někdy do Ameriky, jsem si jist dvěma věcmi:
za prvé, že všichni čtenáři pozvednou svůj hlas, aby mě odsoudili; za dru-
hé, že mnozí z nich mi v hloubi duše dají za pravdu.

Slyšel jsem ve Spojených státech mluvit o vlasti. Setkal jsem se s oprav-
dovým vlastenectvím u lidu; často jsem je ale marně hledal u těch, kdo jej
řídí. Lze to snadno pochopit per analogiam: despotismus kazí daleko více
toho, kdo se mu podrobuje, než toho, kdo si jej vynucuje. V absolutních
monarchiích má král často velké ctnosti; dvořané však jsou vždycky nízcí.

Je pravda, že „dvořané“ v Americe nikdy nefkají: Sire a Vaše Veliče-
nstvo, což je velký a zásadní rozdíl, ale neustále mluví o přirozené osvíc-
nosti svého „pána“; nevypisují soutěž na otázku, která z vladařových
ctností zasluhuje nejvíce obdivu; tvrdí totiž, že má všechny ctnosti, aniž
o ně usiloval a aniž je vlastně chtěl. Nedávají mu sice své ženy a dcery, aby
je ráčil pozvednout mezi své milenky, avšak tím, že mu obětují své názory,
prostitují se sami.

Moralisté a filozofové v Americe nejsou nuceni zahalovat své názory do
alegorických závojů; ale dříve než se odváží vyslovit nepřijemnou pravdu,
říkají: Víme, že mluvíme k lidu příliš povznesenému nad lidské slabosti,
než aby nezůstal vždy pánem sebe sama. Nemluvili bychom takto, kdyby-
chom se neobraceli k lidem, jež jejich ctnosti a osvícenost činí jako jedině
mezi všemi hodné toho, aby zůstali svobodnými.

Jak by to mohli lichotníci Ludvíka XIV. říci lépe?

Pokud jde o mne, jsem přesvědčen, že ve všech vládách, ať jsou jakéko-
li, bude se nízkost přiklánět k síle a lichotnictví k moci. A znám jen jediný
prostředek, jak zabránit, aby se lidé neponižovali: nedat nikomu zároveň
s všemocností svrchovanou moc pokořovat je.

NEJVĚTŠÍ NEBEZPEČÍ PRO AMERICKÉ REPUBLIKY SPOČÍVÁ VE VŠEMOCNOSTI VĚTŠINY

*Špatným používáním své síly, a ne svou slabostí, jsou demokratické repu-
bliky vystaveny nebezpečí, že zahynou. — Vláda amerických republik je
centralizovanější a energičtější než vláda evropských monarchií. — Jaké
nebezpečí z toho vzniká. — Madisonův a Jeffersonův názor na tuto otázku.*

Vlády hynou obvykle pro slabost nebo pro tyranii. V prvním případě jim
moc uniká; v druhém je jim vyrvána.

Když viděli, že demokratické státy upadají do anarchie, mnozí lidé si
mysleli, že vláda v těchto státech je přirozeně slabá a bezmocná. Pravda je,
že když už zde byl jednou rozpoután boj mezi stranami, ztrácí vláda schop-
nost na společnost působit. Ale nemyslím, že je v povaze demokratické
moci, aby jí chyběla síla a prostředky; mám však naopak zato, že do záhu-
by ji vede téměř vždycky zneužívání těchto sil a špatné používání pro-
středků. Anarchie se rodí téměř vždy z její tyranie nebo její neobratnosti,
ale nikoli z její slabosti.

Není správné zaměňovat stabilitu a sílu, velikost věci a její trvalost.
V demokratických republikách není moc, která společnost řídí, stabilní²⁶⁾,
protože často přechází z ruky do ruky. Avšak všude, kam se napře, je její
síla téměř nezdolná.

Vláda amerických republik se mi zdá být právě tak centralizovaná jako
vláda evropských absolutních monarchií a přitom energičtější. Naprosto te-
dy nemyslím, že by zahynula na slabost²⁷⁾.

Bude-li někdy v Americe ztracena svoboda, bude třeba považovat za vi-
níka všemocnost většiny, která přivede menšiny k zoufalství a donutí je,
aby sáhly k násilí. Uvidíme tedy anarchii, ale ta přijde jako následek des-
potismu.

Prezident James Madison vyjádřil tytéž myšlenky. (Viz Federalist, č.
51)

„V republikách je velmi důležité,“ říká, „nejen bránit společnost proti
útlaku ze strany těch, kdo vládou, nýbrž také ochránit jednu část společ-
nosti před nespravedlností té druhé. Spravedlnost je cílem, k němuž musí
směřovat každá vláda; je to cíl, který si lidé stanoví, když se spojují. Náro-
dy vyvíjely a vždy budou vyvíjet úsilí k dosažení tohoto cíle, až se jim to
podaří, nebo až ztratí svou svobodu.“

Kdyby existovala společnost, v níž by byla nejmocnější strana schopna
soustředit své síly a potlačit tu slabší, mohli bychom se domnívat, že v ta-

kové společnosti vládne anarchie jako v přírodě, kde slabší jednotlivec nemá žádnou záruku proti násilí silnějšího; a stejně jako v přírodě tu nevýhody nejistého a nestálého osudu vedou ty nejsilnější k tomu, aby se podřídili vládě, která chrání jak slabé, tak i je. Za vlády anarchie přivedou stejné důvody pozvolna nejmocnější strany k tomu, aby si přály vládu, která bude moci chránit stejnou měrou všechny strany, silné i slabé. Kdyby byl stát Rhode Island oddělen od Konfederace a svěřen lidové vládě, uplatňované svrchované v úzkých mezích, není pochyb, že by tam tyranie většiny učinila uplatňování práv tak nejistým, že by lidé začali požadovat moc na lidu zcela nezávislou. Samy frakce, které by to způsobily, by se jí dovolávaly jako první.“

Také Jefferson řekl: „Výkonná moc v našem zřízení není jediným a možná ani hlavním předmětem mé starosti. Tyranie zákonodárců je v současné době, a bude ještě mnoho let, nejobávanějším nebezpečím. Tyranie výkonné moci přijde také, ale až později²⁸⁾.“

Rád v této otázce cituji přede všemi Jeffersona, protože jej považuji za nejvýznamnějšího apoštola, jakého kdy demokracie měla.

O TOM, CO VE SPOJENÝCH STÁTECH MÍRNÍ
TYRANII VĚTŠINY

NEEXISTENCE SPRÁVNÍ CENTRALIZACE

Většina národa nemá v úmyslu dělat všechno. — Je nucena používat služeb úředníků obcí a hrabství, aby uplatňovala svou svrchovanou vůli.

Výše jsem rozlišil dva druhy centralizace; jednu jsem nazval centralizací vlády a druhou centralizací správy.

V Americe existuje pouze první; druhá je zde téměř neznáma.

Kdyby moc, která řídí americkou společnost, měla k dispozici oba tyto prostředky vlády a k právu všechno řídit by připojila schopnost a zvyk vykonávat všechno sama, kdyby nejen stanovila hlavní zásady vlády, ale zasahovala by i do všech podrobností jejich uplatňování, a kdyby po uspořádání hlavních zájmů země mohla zasáhnout i do okruhu zájmů individuálních, byla by svoboda brzy z Nového světa vypuzena.

Avšak ve Spojených státech chybí většině, která má často despotické choutky a sklony, dokonalé nástroje tyranie.

V každé z amerických republik se ústřední vláda vždycky zabývala pouze malým počtem otázek, jejichž důležitost vyžadovala její pozornost. Nikdy se neujímala řízení podružných záležitostí společnosti. Nic nenasvědčuje tomu, že by o to byla vůbec stála. Ani když většina nabývala stále absolutnější převahy, nijak nezvýšila rozsah ústřední moci; pouze ji učinila všemocnou v její sféře. Takže despotismus je možná v některém bodě velmi tíživý, nemůže však postihnout všechno.

Ať by ostatně byla většina národa jakkoli stržena svými vášněmi, ať by byla ve svých plánech jakkoli horlivá, nemohla by dosáhnout toho, aby se všude stejným způsobem a ve stejném okamžiku všichni občané sklonili před jejím přáním. Když ústřední vláda, která ji představuje, něco nařídí, musí se při výkonu svého nařízení spolehnout na činitele, kteří často nejsou na ní vůbec závislí a které nemůže neustále řídit. Obecní orgány a správy hrabství tvoří tedy jakousi skrytou mělčinu, která zpomalí nebo rozmělní vlnu lidové vůle. I kdyby byl zákon sám utlačovatelský, svoboda by našla útočiště ve způsobu, jakým by se zákon uplatňoval; a většina by nemohla jít až do podrobností, či — mohu-li se to odvážit říci — do dětinskostí administrativní tyranie. Nedovede si ani představit, že by to mohla udělat, protože si plně neuvědomuje svou moc. Zná zatím pouze své přirozené síly a nemá představu, kam až by bylo možné rozšířit jejich působnost.

To si zasluhuje, abychom se nad tím zamyslili. Kdyby někdy došlo k tomu, že by demokratická republika, jako jsou Spojené státy, byla ustavena v zemi, kde moc jedince byla již upevněna a vytvořila ve zvyklostech i v zákonech správní centralizaci, nebojím se říci, že by se v takové repu-